

Rozprava na Olivové hoře: Většinou naplněná, nebo většinou nenaplněná?

ANTHONY BUZZARD

Rozprava na Olivové hoře vyvolala velmi rozdílné interpretace. Obecně lze říci, že rozdíl spočívá v tom, jak chápeme velké soužení zmíněné v Matoušovi 24:21, Markovi 13:19 a Lukášovi 21:23. Je toto velké soužení obdobím utrpení trvajícím (nyní) asi 2000 let? Nebo je to krátká doba výjimečného světového utrpení a zmatků krátce před druhým Ježíšovým příchodem?

První z těchto názorů považuje autor za neuvěřitelný. V zájmu jasnosti musím uvést, že "velké soužení", na rozdíl od soužení obecně (Sk 14:22 atd.), se nemůže vztahovat na časové období trvajícím tisíciletí. Ježíšova řeč vychází z Daniela (Mt 24:15) a Daniel popisuje totéž bezprecedentní "velké soužení" jako období intenzivního utrpení v souvislosti s posledním králem Severu a těsně před vzkříšením (Dan 12:1-2). Zjevení podobně hovoří o "velkém soužení" jako o budoucím období utrpení (Zj 7:14). Oddělit tyto tři zmínky o "velkém soužení" se mi zdá být nevhodným exegetickým krokem.

Domnívám se, že v názoru, který předpokládá, že Ježíš ohlásil velké soužení jako období utrpení, které začalo pádem chrámu v roce 70 n. l., je systémový omyl, který z velkého soužení dělá nepřetržitě období, které bude ukončeno budoucími kosmickými znameními z Matouše 24:29 a příchodem Ježíše. Nejzákladnější ze všech zásad hermeneutiky je, že paralelní pasáže – pasáže označené stejnými charakteristickými klíčovými pojmy - musí být propojeny, nikoliv rozpojeny. Když Ježíš v Mt 24:21 doslovně cituje slova z Daniela 12:1 a když Ježíš v bezprostředním kontextu zdůrazňuje svou závislost na Danielovi (Mt 24:15; Dan 9:27; 11:31; 12:11), jeví se mi jako nemožná hermeneutická strategie oddělit Ježíšova slova o "velkém soužení" od odkazu na Daniela 12:1. Ale právě to musí dělat historismus. Toto odpojení mi připadá spíše podobné technice preteristů, kteří předkládají dvě zcela odlišné parousie - jednu v Ježíšově učení v Matoušově evangeliu 24 jako odkaz na rok 70 n. l. a zcela jinou událost v Pavlových spisech, jako budoucí viditelný příchod Ježíše, aby vzkřísil mrtvé.

"Problémem" pro exegety bylo pokusit se v Ježíšově odpovědi učedníkům rozklíčovat, které prvky se vztahují k událostem roku 70 n. l. (pokud vůbec) a které k Ježíšově parousii v budoucnosti. Jedním z pokusů o

vyřešení tohoto problému je tvrzení, že ohavnost zpusťování, která, jak se všichni shodují, spouští dobu velkého soužení, byla přítomnost římských vojáků v chrámu v roce 70 n. l. Tato událost, ohavnost, by podle této teorie zahájila dobu velkého soužení v roce 70 n. l. Matouš jasně uvádí, že po tomto velkém soužení bude "bezprostředně" následovat výskyt vesmírných znamení a příchod Ježíše (Mt 24:29). Tento důležitý časový parametr - "ihned po" - neumožňuje, aby mezi koncem velkého soužení a příchodem Ježíše ve slávě vznikla mezera. Jestliže tedy ohavnost zpusťování a velké soužení popisují invazi v roce 70 n. l., pak z toho musí logicky vyplývat, že velké soužení od tohoto data nepřetržitě trvá, protože text výslovně uvádí, že Ježíš přijde "hned po soužení oněch dnů" (Mt 24:29), což odkazuje na velké soužení, které začíná v Mt 24:21 a které bylo vyvoláno ohavností z 15. verše.

Obtížnost představy velkého soužení jako nepřerušovaného období téměř dvou tisíciletí (zatím) znepokojuje jiné, kteří se přesto drží myšlenky, že ohavnost se objevila v roce 70 n. l. Velké soužení, jak se domnívali, spíše zřejmě není delší období, rozhodně ne tisíce let. Jak tedy vyplnit mezeru mezi rokem 70 n. l. a budoucí parousií? Tato druhá škola musela tvrdit, že *nebeská znamení* z Matouše 24:29 jsou obrazným popisem různých politických převratů, které charakterizovaly dlouhý interval mezi rokem 70 n. l. a současností. Tato nebeská znamení budou pokračovat, dokud se Ježíš neobjeví při své parousii, tedy bezprostředně po soužení v roce 70 n. l. a po staletích údajných politických nepokojů, které jsou podle nich popsány zatměním slunce atd.

Považuji za zcela neuspokojivou myšlenku, že nebeská znamení nelze brát doslovně. Je zcela nepřesvědčivé, že nebeská znamení trvají již téměř dva tisíce let. Stejně tak je problematické prodloužení velkého soužení na toto časové období, které začíná v roce 70 n. l.

Navrhuji, abychom při dodržení zavedených hermeneutických postupů dospěli k závěru, že Ježíš hovořil o krátké epizodě nebývalého celosvětového utrpení těsně před kosmickými znameními, která je třeba brát doslova, a o své parousii, která bude rovněž viditelná - a povede, jak se shodují všichni premileniáni, k na-

stolení vlády Mesiáše na zemi na obnoveném Davidově trůnu (Sk 1:6; 3:21) v Božím království. Domnívám se, že Ježíš podporoval to, co dnes nazýváme klasickým premileniálním pohledem na eschatologii, ale rozhodně nikdy nemluvil o žádném vytržení svatých před soužením, což je od 30. let 19. století velmi novodobá myšlenka. Ježíš radil vyvoleným křesťanům, aby při spatření ohavnosti utekli do hor (Mt 24:15, 16). To by nedávalo vůbec žádný smysl, kdyby předpokládal odchod do nebe před soužením. Kromě toho shromáždění vyvolených, aby byli s Kristem, nastane *po* soužení, nikoli před ním (Mt 24:29-31).

Úvod Olivetské promluvy - a především otázka učedníků, na kterou Ježíš odpověděl - je pro Ježíšovu řeč velmi důležitý jako kontext. Stejně důležité jsou exegetické vazby na knihu Daniel, na kterou nás Ježíš výslovně odkazuje. Nedodržování Mistrových výkladových pokynů ohledně ohavnosti bylo hlavním faktorem, který zmátl objasnění Ježíšova pohledu na budoucnost. Ohavnost je třeba číst nikoli z knihy dějin, ale z Bible, což znamená brát s maximální vážností neocenitelné výkladové indicie, které nám dal Ježíš, který řekl: "Až uvidíte ohavnost zpusťování stát tam, kde nemá¹ (ať čtenář pochopí)..." (Mk 13:14). "Až uvidíte ohavnost zpusťování, o níž mluvil prorok Daniel, jak stojí na svatém místě (nechť čtenář pochopí)..." (Mt 24:15).

Bylo by velkou chybou "vybírat" si zde údaje a rozhodnout se pouze pro jednu z Danielových zmínek o ohavnosti, a to ještě tu nejméně zřejmou a přímou, místo aby se vzala v úvahu celá škála Danielových zmínek o ohavnosti. Když se Ježíš v Matoušovi 24:15 odvolával na danielovskou ohavnost, neřekl: "Teď mám na mysli událost z Daniela 9:27, ale ne událost z 11:31 a 12:11"! Komentátoři se však rozhodli Ježíšův doslovný odkaz na 11:31 a 12:11 ignorovat. Odmítli tak klíč k pochopení Ježíšova smýšlení v tomto bodě.

Přesná formulace, na kterou se Ježíš odvolává, se nachází v Danielovi 12:11, kde anděl podává důležité informace o časovém úseku, který se předpokládá mezi zřízením ohavnosti (Dan 11:31) a dokončením všech událostí (12:7) z těchto kapitol, tj. smrti posledního krále Severu (11:45), soužením a vzkříšením mrtvých (12:1-2). Daniel 11:31 ve spojení s 12:11 nám

dává chronologické údaje, které potřebujeme k tomu, abychom ohavnost zařadili na správné místo v proroctví. Ohavnost se podle těchto informací objeví asi tři a půl roku před koncem věku. To vylučuje jakoukoli možnost, že by se vztahovala k roku 70 n. l. (Rok 70 n. l. může být při zpětném pohledu považován za nějakou podobnou událost, ale rozhodně ne za událost, kterou výslovně popisuje Ježíš nebo Daniel).

J. J. Prasch v knize *The Final Words of Jesus* (Poslední Ježíšova slova) píše:

Západní znalci proroctví o konci světa je chápou špatně, protože je vidí pouze v termínech předpovědi a naplnění. Starověké židovské pojetí proroctví v něm vidělo rekapitulaci vzoru. Tato myšlenka je klíčová pro pochopení omylů dominionismu [představa, že církev má nastolit Království ještě před parousií] a restauracionismu [podobný názor, že křesťané mohou převzít vládu nad světem v nepřítomnosti přicházejícího Mesiáše], které tvrdí, že poslední dny skončily, protože se vše odehrálo v doslovném smyslu v roce 70 n. l.²

Ačkoli v roce 70 n. l. došlo ke zničení chrámu, vzorec událostí nastíněný Danielem, z něhož Ježíš vycházel, očekává budoucí a konečné období soužení a zničení chrámu, které neodpovídá událostem roku 70 n. l.

Méně přímá zmínka o ohavnosti se nachází v Danielovi 9:27 a objevuje se v rámci poslední heptady neboli sedmiletého období v tomto proroctví. Skutečnost, že verše 11:31 a 12:11 stanovily, kam ohavnost chronologicky patří, nám pomáhá správně číst popis ohavnosti v Danielovi 9:27. Ta vyplňuje druhou polovinu posledního sedmiletého období, čímž přesně ladí s časovým úsekem uvedeným v Danielovi 11:31 a 12:11. Podobně Daniel 8:13 hovoří o "ohavnosti vzpoury" a tato událost je spojena s vůdcem, který vzejde z konečné podoby řecko-syrské říše. Daniel 8 je formálně předpovědí "času konce" (v. 17, 19), a proto se nemohl naplnit v době před Kristem. Odsouvání Daniela 8 do doby před naším letopočtem považujeme za zásadní chybu ve výkladu proroctví. "Čas konce" je v Danielovi a další apokalyptické literatuře známým výrazem pro vrcholné období úzkosti, které předchází mocnému příchodu Božího království. Volzovo kompendium židovského eschatologického učení shromáždilo množství informací týkajících se "letzte

¹ Všimněte si příčestí mužského rodu popisujícího ohavnost a odkazu na osobu.

² St. Matthew Publishing, 1999, 20

böse Zeit" (poslední zlé doby).³ V žádném případě nelze takto označit období trvajících staletí nebo dvě tisíciletí.

Ježíšova a Danielova ohavnost zpusťování do roku 70 n. l. nezapadá. Mezi objevením se ohavnosti v roce 70 n. l. (vykladači "historické" školy se rozcházejí v tom, co přesně bylo ohavností v roce 70 n. l.) a budoucím příchodem Krista neuplynulo 1290 dní (Dan 12:11).

Potvrzením tohoto schématu je Ježíšova zmínka o naprosto bezprecedentním období extrémního utrpení, kdyby ty dny nebyly zkráceny, žádné tělo by nebylo zachráněno živé. Nemohu uvěřit, že období, které Bůh zkrátí s ohledem na jeho extrémní agónii a ušetří vyhlazení lidstva, se může vztahovat na 2000 let! Je to trápení, které hrozí zničit lidstvo. Velké soužení definuje Marek jako "dny, v nichž nastane takové soužení, jaké nebylo od počátku stvoření, které Bůh stvořil, až dosud a nikdy nebude" (Mk 13:19). V "těch dnech" bude krajně úzko "těm, kdo čekají dítě a kojí" (Mk 13:17). Marek říká, že ty dny jako celek, nejen jejich začátek, budou dny strašlivého soužení. Takový jazyk je nápadně nevhodný pro stav světa v průběhu 2000 let!

Velké soužení se sotva naplnilo vpádem Římanů do Jeruzaléma a jeho zničením v roce 70 n. l., kdy rozhodně nebylo ohroženo "všechno tělo". Kromě toho Bůh "zkrátí ty dny", dny velkého soužení. Těžko to může být popis stavu světa od roku 70 n. l. až do současnosti. Takové podmínky po celá ta léta rozhodně netrvaly. Ježíš slíbil, že se vrátí "ihned po soužení oněch dnů", tedy dnů, které jsou popsány jako doba strašlivých těžkostí (Mt 24:29).

Není pochyb o tom, že Ježíš nemluvil o tisíciletém soužení, které začalo v roce 70 n. l. Ježíšovy odkazy na Starý zákon musí opět poskytnout správné pochopení. Odvolával se na Daniela (Mt 24:15) a nyní doslovně cituje text, který podobně popisuje dobu neslychaného utrpení. Text se nachází v Danielovi 12:1 a popisované období opět dokonale zapadá do událostí závěrečného konce věku. Jedná se o krátké období v souvislosti se *vzkříšením mrtvých* (Dan 12:2), které, jak je zřejmé z Nového zákona, následuje všude po soužení a nebeských znameních.

Vezmeme-li vážně směřované odkazy na Daniela, zjistíme, že velké soužení patří k samému konci současného věku. Je to právě ono soužení, které Ježíš považuje za vrchol současného hříšného světového systému, který bude vysvobozen až jeho příchodem v moci a slávě "hned po soužení oněch dnů" (Mt 24:29).

Otázka učedníků jako logický základ Ježíšovy odpovědi

Zamyslíme-li se dále nad otázkou, která byla podnětem k této velkolepé Ježíšově řeči o událostech, které budou předznamenávat jeho druhý příchod, zjistíme, že se naše teze potvrzuje.

Všechna tři synoptická evangelia, jak víme, podávají zprávu o této rozmluvě. Podle všech byla pronesena na Olivové hoře těsně před Pánovou smrtí. Mezi jednotlivými vyprávěními jsou drobné rozdíly (Lukáš se v některých bodech liší ve slovní zásobě od Marka a Matouše). Strukturu a podstatu promluvy však uvádějí všichni tři potvrzující svědkové. To platí přirozeně i pro zprávu o úvodní otázce učedníků.

Matouš to zaznamenává takto: "Když seděl na Olivové hoře, přistoupili k němu učedníci v soukromí a ptali se ho: 'Pověz nám, kdy to bude a jaké bude znamení tvého příchodu a konce věku?'" Marek stejnou otázku formuluje takto: "Když seděl na Olivové hoře naproti chrámu, ptali se ho Petr, Jakub, Jan a Ondřej soukromě: 'Pověz nám, kdy to bude a jaké bude znamení, až se všechny tyto věci uskuteční?'" Lukáš 21:5-7: "Když někteří mluvili o chrámu, jak je vyzdoben ušlechtilými kameny a obětními dary, řekl: 'Co se týče těchto věcí, které vidíte, přijdou dny, kdy tu nezůstane kámen na kameni, který by nebyl svržen.' Zeptali se ho: 'Učitelé, kdy se to stane a jaké bude znamení, že se to stane?'"

Předpokládat, že *pouze Matouš* zařadil otázku o druhém příchodu, by bylo mimořádným "vytrháváním" informací z kontextu. Jak se všichni shodují, rozsáhlé části Ježíšovy odpovědi ve všech třech zprávách popisují druhý příchod. Ježíšova odpověď krásně koresponduje s položenou otázkou. Musíme proto odmítnout domněnku, že Lukáš a Marek vynechali jakoukoli zmínku o otázce týkající se druhého příchodu a měli na mysli pouze pád jeruzalémského chrámu v roce 70 n. l. Jestliže Marek a Lukáš vynechávají otázku

³ Volz, *Judische Eschatologie* von Daniel bis Akiba, Verlag J.C.B. Mohr, 1903, 173-187.

o parousii, rozhodně nevynechávají zmínku o parousii v Ježíšově odpovědi. Přirozený způsob, jak číst otázku, jak ji uvádějí Matouš, Marek a Lukáš, je vidět ji jako otázku na pád chrámu v souvislosti s druhým příchodem. Všechny tři verze otázky hovoří o *znamení*. Hledají informace o jasných důkazech blížící se parousie. K tomu, jak víme, v roce 70 n. l. nedošlo.

Matouš to definoval jako znamení parousie (Mt 24:3). Učedníci naznačují, že pád chrámu a druhý příchod jsou součástí téže události. Jejich domněnka vychází z běžného chápání Danielova proroctví. Byl to Daniel, kdo hovořil o ohavnosti a velkém soužení, které jsou obsaženy v posledních 1290 dnech přítomného věku (Dan 11:31; 12:7-11). Ježíš vůbec ničím nenarušuje domněnku učedníků. Nikde v promluvě nenaznačuje obrovský časový odstup mezi pádem chrámu a svým zjevením ve slávě při parousii. Pokusy vykladačů vytvořit v Ježíšově odpovědi zlom selhaly. Neexistuje shoda v tom, kde by tento zlom měl být. Skutečnost je taková, že žádný takový zlom neexistuje. Ježíš se soustředí na svou parousii a události, které jí bezprostředně předcházejí. Události z roku 70 n. l. samozřejmě (jak nyní víme) nejsou žádným náznakem blížící se parousie. Pokud "velké soužení" není identifikovatelným časovým úsekem, a ne jen prohlášením o problémech v průběhu 2000 let, Ježíš nedal žádné jisté znamení, že se blíží parousia. Historismus tak zbavuje Olivetskou rozpravu jakéhokoli významu ve smyslu určitého varování, že druhý příchod je blízko. Z pohledu historicisty, pokud velké soužení probíhá od roku 70 n. l., může být jakýkoli časový okamžik za posledních 2000 let považován za důkaz bezprostředního příchodu Ježíše. "Znamení" jeho příchodu by tedy nebylo žádným znamením a proroctví by tak pozbylo svého smyslu.

Je v souladu s jednotným svědectvím celé řeči a její úvodní otázkou, že stejná otázka byla naznačena ve všech třech vyprávěních. To znamená, že když Marek a Lukáš zaznamenávají otázku "Jaké bude *znamení*, až se to všechno stane?" (Marek) a "Jaké bude *znamení*, až se to všechno uskuteční?" (Lukáš), uvádějí pouze variantu Matoušova "Jaké bude *znamení* tvého příchodu a konce věku?" Otázka "Kdy se to všechno stane?" je tedy otázkou na konečné naplnění proroctví. Tato slova jsou vlastně téměř doslovně citována z Daniela 12:7, kde se, jak jsme viděli, nachází také údaj

o ohavnosti (12:11; srov. 11:31). Danielovo "všechny tyto věci se mají naplnit" se přesně opakuje v Markových slovech, což ukazuje, že otázka o "naplnění všech těchto věcí" (Mk 13:4) se netýká roku 70 n. l. (jak se ukazuje), ale konce věku a parousie, přesně jak říká Matouš (Mt 24:3).⁴

Bylo by chybou obviňovat učedníky z neznalosti nebo nepochopení, pokud tak text nečiní. Tato otázka, stejně jako jejich závěrečná otázka o obnovení království Izraele (Sk 1:6), byla tedy dobře informována a Ježíš ji nikde neopravuje. Otázka tedy předpokládá, že pád chrámu bude doprovázet události druhého příchodu. Tyto události nejsou odděleny tisíciletími. Důvodem je to, že v Danielovi žádné takové chronologické oddělení nebylo. V Danielovi 11:31 a 12:11 se hovořilo o soužení v chrámu v úzké souvislosti s velkým soužením a vzkříšením. Tento obecný nástin byl znám užšímu kruhu učedníků. A v odpovědi, jak ji Ježíš sestavil, není žádný náznak takového oddělení.

Pokusy vykladačů najít oddělení v zájmu úplné nebo částečné aplikace proroctví na rok 70 n. l. vykazují mimořádný zmatek a neshody, což naznačuje, že tato metoda je chybná. Rok 70 n. l. lze jistě považovat za "předobraz" událostí poslední doby, který umožňuje závěrečnou rekapitulaci těsně před parousií.

Již před svým posledním kázáním, které předcházelo promluvě, Ježíš myslel na své opětovné zjevení při parousii: "Ó Jeruzaléme, Jeruzaléme, zabíjející proroky a kamenující ty, kdo jsou k tobě posláni! Kolikrát jsem chtěl shromáždit tvé děti, jako slepice shromáždí své mláďata pod svá křídla, a vy jste nechtěli! Hle, tvůj dům vám zůstal opuštěný. Neboť vám říkám, že mě už nevidíte, dokud neřeknete: 'Požehnaný, který přichází ve jménu Pána'" (Mt 23:37-39). Ježíš zde uvádí citát ze 118. žalmu, který předpovídá, že ho při jeho návratu přivítá zbytek Židů. Mysl Mesiáše se táhne dopředu až k parousii.

Je třeba si pečlivě uvědomit, že Ježíš mluví o skutečných osobách, které stojí před ním, jako o "vy", kteří ho v budoucnu při tomto návratu přivítají. Podobnou všeobjímající formu jazyka najdeme v Matoušovi 23:35, kde Ježíš říká, že "vy" farizeové, tedy ti, kteří žili v Ježíšově době, zavraždili proroka, který zemřel mnoho let předtím, než se tito farizeové narodili. Jak je to možné? Jednoduše proto, že hebrejská

⁴ Úplný rozbor závislosti Olivetské promluvy na Danielových slovech viz Lars Hartman, *Prophecy Interpreted*,

mysl "chápe celek" a Mesiáš může mluvit o svých *současnících* jako o stále žijících ještě dlouho poté, co (jak se nyní ukazuje) oni sami zemřeli. To "vy" se týká všech a neomezuje se pouze na muže stojící v Ježíšově přítomnosti. Jeho mysl se rozšiřuje i na farizeje nebo jejich obdobu, která se objeví mnohem později.

Je samozřejmě možné, že Ježíš nevěděl, jak dlouhá doba uplyne do parousie. Existují však náznaky, že to bude "po dlouhé době" (Mt 25:19). Tento bod není podstatný, pokud jde o přesné omezení Ježíšových znalostí chronologie. Je schopen oslovit osoby - a věci - přítomné před jeho očima, jako by stále ještě existovaly těsně před druhým příchodem.

Znamé je také rčení: (Mt 23:36): "To vše přijde na tuto generaci" (Mt 23:36). Slovo "generace" je třeba brát ve světle jeho pozdějšího paralelního výroku v Mt 24:34: "Amen, pravím vám, že tato generace nepomine, dokud se toto vše nestane." (Mt 23:34). Ono "všechny tyto věci" zahrnovalo podrobný popis velkého soužení, nebeských znamení a *parousie*. Pokud se "generací" myslí období čtyřiceti let, Ježíš se zjevně mýlil. Ale nemýlil se. "Generací" je v tomto kontextu míněna současná zlá "smečka", lidstvo organizované v opozici vůči Bohu až do parousie, kdy se společnost radikálně změní. Ježíšův výrok, že všechny předpovězené katastrofy postihnou "tuto generaci", není důkazem toho, že chtěl předpovědět události pouze do pádu Jeruzaléma v roce 70 n. l. Je pravda, že v tomto roce došlo ke zničení chrámu, ale k závěrečným událostem současného zlého věku tehdy nedošlo (proti parciálnímu preterismu). Proroctví tím není vyčerpáno, protože Ježíš dále hovořil o zpusťování chrámu a velkém soužení, po němž bude *bezprostředně* následovat jeho parousie.

Tato parousia nenastala *bezprostředně* po soužení v roce 70 n. l. Z toho vyplývá, že ohavnost a soužení v Ježíšově prorocké předpovědi leží ještě v budoucnosti. Rozšíření velkého soužení tak, aby zahrnovalo události světových dějin nebo židovských dějin po dobu 2000 let, nepřijímáme jako rozumné řešení. Logika výpovědi, která má své podstatné kořeny v Danielovi, vyžaduje budoucí velké soužení, nebeská znamení a parousii.

Předpokládat, že Ježíš mluvil o událostech v roce 70 n. l., je ještě obtížnější. V Lukášovi 21:28, 31 Ježíš řekl: "Až se to začne dít, napřimte se a pozvedněte hlavy, protože se blíží vaše vykoupení... Až uvidíte,

že se tyto věci dějí, poznejte, že je blízko Boží království." Bylo by nemožné vyloučit z "těchto věcí" Jeruzalém obklíčený vojsky a jeho zpusťování (v. 20) zmíněné v *bezprostředním* kontextu. Pokud se toto zpusťování vztahuje pouze k roku 70 n. l., nemohlo by být znamením blízkého příchodu Božího království. Ježíšova mysl je tedy opět zaměřena na závěrečné události tohoto věku. Celá promluva je odpovědí na otázku o konci věku, o jedné události a proroctvím o světových událostech, které budou signalizovat příchod Království. Události v roce 70 n. l. nesignalizovaly (jak se ukazuje) příchod parousie.

Podobně i v Matoušově evangeliu 24 jsou předpovědi týkající se ohavnosti zpusťování chápány jako jeden komplex událostí, které naznačí, že se blíží parousie. Na konci své předpovědi Ježíš oznamuje: "Až to vše uvidíte, poznejte, že je blízko, přímo u dveří. Amen, pravím vám, že tato generace nepomine, dokud se to všechno nestane" (Mt 24:33, 34). Je snad pochopitelné, že preterismus (názor, že Ježíš se vrátil v roce 70 n. l.) na základě slova "generace" trvá na tom, že tato řeč nepřesahuje rok 70 n. l. V tomto případě se jedná o "generaci". Ve Sk 1:7 však Ježíš nijak nenaznačuje, jak dlouho bude trvat doba do parousie. Bylo by nanejvýš zvláštní, kdyby řekl, že "parousie nastane do 40 let", a později popřel, že by učedníci měli vědět něco o "časech a obdobích".

Naprostou uspokojivou řešení problému "generace" se nachází ve významu slova *genea* jako popisu celého zlého období mezi adventy. *Genea* v této pasáži neznamená rasu, ale spíše "věk" nebo "delší časový úsek" a označuje společnost, jak je organizována proti Bohu v období před parousií. *Genea* se v LXX nachází jako ekvivalent hebrejského *dor*, které znamená "věk". *Genea* v Příslovích 30:11-14 označuje "druh" lidské bytosti, soubor jedinců spojených společnou špatnou povahou. Tak je tomu i v Lukášovi 16:8: "Synové tohoto věku [*aion*] jsou chytřejší ve vztahu ke svému druhu [*genea*] než synové světla" (synové budoucího věku Království). *Genea* zde znamená určitý zástup zlých lidí, kteří sdílejí společnou zlou vlastnost. Ježíš tedy v Matoušově evangeliu 24:34 v podstatě prohlašuje: "Tento přítomný věk společnosti neskončí, dokud nedojde ke všem událostem, které jsem popsal." (Mt 24:34). Trvat na tom, že *genea* znamená striktně 40 nebo 70 let, dělá z Ježíše preteristu s nemožnou představou, že vzkříšení mrtvých nastalo v roce 70 n. l., falešného proroka nebo beznadějně zmateného

člověka, když ve Skutcích 1:7 oznámil, že časy a doby, které musí uplynout před parousí, nebyly odhaleny.

Mnozí exegeté si všimli, že v Novém zákoně může mít *genea* význam "věk" nebo "neurčitý časový úsek":

Genea - vyjadřuje představu příbuznosti, těch, kteří jsou stejného původu, kteří se narodili přibližně ve stejnou dobu... nebo obecněji "věk" či delší časový úsek... Konečně **d**) slovo je použito, jako často ve SZ (Dt 32:5, 20; Ž 12:7; 24:6 atd.), s morální vazbou, jako ve Flp. 2:15 a Sk 2:40. V posledně jmenovaném úryvku má slovo eschatologické zabarvení. "Tato pokřivená generace" je přítomné, rychle pomíjivé období světových dějin, které směřuje ke dni soudu a k novému věku⁵.

Že *genea* (přeloženo generace) skutečně vyjadřuje "současný věk" "období světa", je zřejmé z evangelií (Lk 16:8; Mt 24:34 a méně jasně Mt 23:36).⁶

Všimněte si také rozumného komentáře Cranfielda. Poukazuje na to, že *genea* vyjadřuje hebrejské *dor*, semeno, rodinu a lid:

Pravděpodobně zde - "kdo se za mě stydí v této cizoložné a hříšné generaci" (Mk 8:38) - generace znamená "věk", "časový úsek", což je primární význam hebrejského *dor*, slovo, které nejčastěji zastupuje v LXX, a možný význam slova *genea*. Celá vazba "tato generace" je postavena do protikladu k "až přijde se svými svatými anděly", a tak zhruba odpovídá "v tomto čase" (10:30), který je postaven do protikladu k "v budoucím věku". Tímto časem je míněn čas před parousí. Není však myšlena jen jako časový úsek; přítomna a zdůrazněna je také myšlenka o lidech, kteří v ní žijí, a o jejich charakteru - odtud přídavná jména cizoložný a hříšný.⁷

Všimněte si také Žalmu 102:18: "Toto bude zapsáno pro *genea*, který přijde, aby lid, který bude stvořen, chválil Pána." To staví do protikladu přítomnou dobu a "generaci, která přijde", v této pasáži mileniální. Všimněte si také Žalmů Šalamounových 18:6: "Blaze těm, kdo se narodí v oněch [budoucích mesiášských] dnech, aby viděli Pánovy dobré věci, které učiní pro přicházející generaci ... dobrou generaci žijící v bázni

před Pánem". To ukazuje, že generace může znamenat "skupinu lidí se společnými vlastnostmi".

Když se v Příslovích 30:11-14 píše, že "je generace [*genea*] těch, kteří proklínají své otce... Je generace, která je čistá ve svých očích... Je generace, jejíž zuby jsou jako meče", má to význam "třída lidí, která se vyznačuje společnou vlastností". Stejně tak v Žalmu 24:6: "generace těch, kteří hledají Boha".

V Lukáši 16:8 Ježíš poznamenal, že "děti tohoto věku jsou moudřejší, pokud jde o jejich generaci [lidé patřící do stejné třídy a věku jako oni], než děti světla". Jde o kontrast mezi dvěma skupinami lidí, těmi, kterých se evangelium o Království dotklo, a těmi, kterých se nedotklo. Je zřejmé, že "generace", která se v Novém zákoně obecně používá v pejorativním smyslu jako "zlá společnost na této straně druhého příchodu", nemusí být omezena na období 40 let.⁸ V eschatologickém prostředí, jako je Matouš 24, Ježíš staví do protikladu dva věky.

Při pohledu na chrámové stavby Ježíš věděl (na základě Daniela), že musí být zničeny v *souvislosti* s jeho slavným příchodem, aby na zemi zřídil Boží království. On sám neznal časy a období. Z Daniela však věděl, že každý chrám postavený na tomto místě bude zničen. Otázka učedníků, na kterou Ježíš odpovídá bez jakéhokoli náznaku opravy, naznačuje pád chrámu v souvislosti s parousí a koncem věku. Ježíš na základě toho odpovídá na otázku. Rozdělit tuto promluvu je nemožné a pokusy o to vedly k beznadějnému zmatku, protože vykladači se mezi sebou neshodli na tom, kde je ve vyprávění zlom. Skutečnost je taková, že žádný takový zlom neexistuje. Chronologičtí tvůrci se zcela odlišují. Konec věku nastane, až bude evangelium o Království zvěstováno po celém světě (Mt 24:14). Ohavnost je znamením tohoto blížícího se konce. Rok 70 n. l. nebyl v žádném případě znamením blížící se parousie: "Když tedy uvidíte ohavnost..., utečte... neboť v těch dnech bude velké soužení... hned po soužení těch dnů se zatmí slunce... a uvidí Syna člověka přicházet ve slávě" (Mt 24:15-30).

⁵ *Dictionary of the Apostolic Church*, T&T Clark, 1916, 1: 444. Viz též Neil D. Nelson, Jr., "This Generation in Matthew 24:34: A Literary Critical Perspective," *Journal of the Evangelical Theological Society*, 38:3, Sept. 1996, 369-385.

⁶ *Dictionary of Christ and the Gospels*, New York: Charles Scribner's Sons, 1917, 1:639.

⁷ *Gospel of Mark*, Cambridge University Press, 1972, 284.

⁸ *Srov. Theological Dictionary of the New Testament* (jeden svazek, Grand Rapids: Eerdmans, 1985, 114), který definuje *genea* jako "způsob" v Lk 16:8 a jako "věk" v Mt 1:17..

Stejně jako se Ježíš mohl obracet na své učedníky jako na osoby, které se dožijí parousie, tak může mluvit o chrámu jako o existenci na konci času. Jedná se o hebrejský způsob "korporativního" myšlení. Učedníci se samozřejmě nedožili událostí, o nichž Ježíš řekl, že "oni" je uvidí. Ani chrám, na který se dívali, nebyl chrámem, který padne těsně před koncem. Podobně "tento chrám" z Agea 2:3 není skutečná stavba, na kterou se dívali, ale dřívější stavba, která byla zničena. A je to "tento chrám", který se ještě neukázal, ale objeví se ve své " pozdější slávě" (2:9). Budovy, na které se Ježíš díval, tedy mohou znamenat jakýkoli chrám na tomto místě a je to poslední chrám, který musí být při parousii napaden a zničen.

Na závěr poznamenáváme, že *Word Biblical Commentary on Matthew* podrobně rozebírá pokusy vykladačů vyřešit "problém" časových prvků Ježíšovy slavné řeči. Autor, Dr. Donald A. Hagner, se s textem potýká a nenachází žádný exegetický způsob, jak se vyhnout závěru, že Matouš podává zprávu o Ježíšově popisu *budoucího a konečného vpádu do chrámu*, po němž bezprostředně následují kosmická znamení a parousie. "Zdá se tedy, že to, o čem se mluví ve verších předcházejících Mt 24:29, se musí týkat konečného soužení, které ještě leží v budoucnosti těsně před parousií."⁹

S jeho analýzou zcela souhlasíme. Autor, který toto "futuristické" řešení nepovažuje za vhodné, pak naznačuje, že Matouš Ježíšova slova špatně pochopil a nesprávně upravil (!), když do Matoušova evangelia 24:29 zařadil "komplikuující" slovo "hned poté". Dr. Hagner by raději považoval velké soužení za událost roku 70 n. l., "nebýt rozhodně komplikující přítomnosti Matoušova přidaného *eutheos*, 'ihned'". Dodává:

"Podle mého názoru evangelista používá Ježíšův materiál, který nakonec není slučitelný se spojením parousie s pádem Jeruzaléma [v roce 70 n. l.]"¹⁰. Jinými slovy, Matouš spojuje parousii s další a budoucí krizí v Jeruzalémě. Četba Matoušova evangelia 24 a jeho paralel nás vede ke stejnému závěru: Ježíšova slova, jak je podává Matouš, nepředstavují prorocství o pádu Jeruzaléma v roce 70 n. l. Spíše popisují budoucí krizi v Jeruzalémě, velké soužení, po němž bude bezprostředně následovat druhý příchod. Pokud neexistuje žádná budoucí identifikovatelná krize, pak se ztrácí celý smysl této řeči. Ježíš nedá žádné určité znamení svého blížícího se příchodu a otázka učedníků zůstane nezodpovězena.

Závěr, ke kterému jsme dospěli, viděl i Dr. Oliver Buswell. Ve své *Systematic Theology* v části "Immediately following, (Bezprostředně následující)" říká:

V Matoušově a Markově evangeliu je zaznamenáno, že Ježíš výslovně předpověděl velké otřesy ve fyzikálním světě "bezprostředně po soužení oněch dnů" (Mt 24:29; srov. Mk 13:24, 25). Tento chronologický přechod je tak ostrý, jasný a důrazný, že jeho ignorování by bylo velkou hermeneutickou chybou. Ohavnost bude signálem k útěku kvůli intenzivnímu soužení, které bude zkráceno kvůli vyvoleným. "Hned po tomto soužení" (Mk 13:24; srov. Mt 24:29) se v přírodě objeví velká znamení a předzvěsti... Krátké soužení má nastat v době ohavnosti.¹¹

Dr. Buswell si nikde nepředstavuje, že by velké soužení, po němž bude následovat parousie, mohlo být jiné než "krátké". Ve skutečnosti bude milosrdně "zkráceno kvůli vyvoleným". Takové "velké soužení" nemohlo začít před téměř dvěma tisíci lety.

⁹ *Matthew 14-28, Word Biblical Commentary*, Dallas: Word Books, 1995, 699.

¹⁰ *Ibid*, 712.

¹¹ *A Systematic Theology of the Christian Religion*, Grand Rapids: Zondervan, 1962, 396, 397.